

Katégória C
I. ČASŤ - PÍSOMNÁ

Test

UKÁŽKA 1

Sťahovavé vtáky xxxxxx magnetické pole

Podľa nových štúdií hrá pri sťahovaní vtákov dôležitú rolu jedovatá molekula. Kvôli nej je pre tieto vtáky magnetické pole Zeme „viditeľné“.

Už oddávna udivuje ľudstvo orientačný zmysel vtákov. V predošlých rokoch zistili vedci stále viac a viac o tejto schopnosti. Teraz odhalili vedci z univerzity v Illinois nové tajomstvo.

Sťahovavé vtáky sa dokážu na svojich cestách okolo zemegule len preto tak dobre orientovať, pretože sa orientujú podľa smeru línií magnetického poľa Zeme. Pritom využívajú uhly dopadu týchto línií na Zem. Pri rovníku prechádzajú tieto línie rovnobežne s povrchom Zeme, na pólach naopak, kolmo naňho. Vtáky sú schopné tento uhol určiť, a tým pádom zistiť, či letia smerom k rovníku alebo k niektorému z pólův Zeme.

Na orientáciu a videnie sa využíva rovnaká časť mozgu

Už pred dvoma rokmi nemeckí vedci zistili, že vtáky používajú na orientáciu v priestore rovnaké časti mozgu, ktoré sa aktivujú aj pri videní. K tomuto tvrdeniu ich dovedol experiment s 21 penicami slávikovitými (malý vták podobný vrabcovi). Tiež sa zistilo, že magnetické pole vplýva na biochemické procesy vo vtáčích mozgoch. Častice určitej látky (elektróny) vo vtáčom mozgu sa voľne pohybujú a prúdia. Tieto pohybujúce sa elektróny fungujú ako kompas. Ak vták počas letu zmení smer, začne naňho pôsobiť aj iné elektromagnetické pole. „Kompas“ sa týmto prestaví a vták „vidí“, či sa pohybuje viac na sever alebo naopak na juh.

Jedovatý pomocník

Keď sa začalo tvrdiť, že jednou z látok vo vtáčom mozgu môže byť aj jedovatý superoxid, bolo tomu ťažké uveriť. Dovtedy bola táto látka známa len ako telu škodlivá látka. Iba prednedávnom sa zistilo, že táto látka sa zúčastňuje na prechode signálov medzi mozgovými bunkami. Na druhej strane, v niektorých prípadoch môže superoxid spôsobovať starnutie a poškodzovanie buniek. Preto existuje v tele veľa mechanizmov, ktoré túto látku odbúravajú. Avšak zostatkové množstvo tejto látky je u vtákov nevyhnutné na „nastavenie geomagnetického kompasu“. Aj keď sa v ňom nachádza len v minimálnom množstve.

Autor: Anna Sandner

Preklad: Ivan Šimo

zdroj: geo.de

Úloha č. 1

Ktoré úlohy pomáha plniť superoxid?

- A. Zúčastňuje sa na prechode signálov medzi mozgovými bunkami.
- B. Je to len telu škodlivá látka.
- C. Pomáha vtákovi lietať, lebo vo vtáčom mozgu sa voľne pohybuje a prúdi.
- D. Vplýva na biochemické procesy vo vtáčích mozgoch.

Úloha č.2

Ktoré tvrdenie z ukážky je pravdivé?
<p>A. Jedovatá molekula nahrádza magnetické pole Zeme.</p> <p>B. Sťahovavé vtáky sa orientujú podľa smeru línií magnetického poľa Zeme.</p> <p>C. Geomagnetický kompas existuje len u penice slávikovitej.</p> <p>D. Superoxid spôsobuje starnutie a poškodzovanie buniek medzi mozgom a srdcom.</p>

Úloha č. 3

Ktoré tvrdenie <u>nevyplýva</u> z ukážky?
<p>A. Vtáky používajú na orientáciu v priestore rovnaké časti mozgu, ktoré sa aktivujú aj pri videní.</p> <p>B. Magnetické pole vplyva na biochemické procesy vo vtáčích mozgoch.</p> <p>C. Na „nastavenie geomagnetického kompasu“ je nevyhnutné odstrániť jed zo superoxidu.</p> <p>D. Elektróny pôsobia ako kompas.</p>

Úloha č. 4

Ktorý jazykový štýl využíva ukážka?
<p>A. Umelecký</p> <p>B. Administratívny</p> <p>C. Publicistický</p> <p>D. Náučný</p>

Úloha č. 5

Ktoré z uvedených slov možno na základe obsahu ukážky doplniť na vynechané miesto v nadpise?
<p>A. Preletia</p> <p>B. Počujú</p> <p>C. Vidia</p> <p>D. Cítia</p>

Úloha č.6

Označte možnosť, v ktorej sa nachádzajú len vzťahové prídavné mená.
<p>A. nový, sťahovavý, schopný, vtáčí;</p> <p>B. orientačný, biochemický mozgový, magnetický;</p> <p>C. voľný, jedovatý, známy, škodlivý;</p> <p>D. zostatkový, ťažký, odbúrateľný, zostarnutý;</p>

Ukážka č. 2

Ďuro Košťiaľ z Horných Luhov, veľký, kostnatý sedliak, s červenou, pehavou tvárou, belavým obočím a neoholenými lícami, vyšiel z banky. Hodil klobúk na hlavu ledabolo, suchol z brucha na bok kapsou, ktorá sa mu pri zohýnaní zošmykla a poobzeral sa, kde je východ. Potom pošiel kamennou dlažbou predsieni, búchajúc veľkými zablatenými čižmami.

— Pol dediny aby sa ti podpísalo, — pokračoval v myšlienkach. — Aj to vezmú akúsi knihu, pozerá do nej ten bruchatý s fúzmi, pozerá ten plešivý, čaptavý, pozerá mladý s červeným podbradníkom, tresknú hlavy dovedna, šušajú a počnú sa ťa vypytovať: „Aké máte numero domu?“ Poviem. To je nie dost. „Kto je vaším susedom?“ Poviem aj to. Zase len pozerajú v tej knihe a spytujú sa: „Kto býva pri vás zhora, kto býva zdola?..“ Na fiškála cengajú, aby pozrel grundbuch. Čakáš aj hodinu. Nakoniec ti zvestujú: „Slabé. Ešte jedného žiranta...“ Nepohl'adia ti do očí, či ich máš poctivé, ani na ruky, či si môžeš s nimi zarobiť... Keby si im tak doniesol a nepýtal, nerobili by toľké komédie. Aj do remennej stolice by ťa posadili...

Vyšiel z predsieni do podbránia rozhorčený, ale akýsi veselší, ako keď vchádzal. Neistota, ktorú pociťoval vtedy, stratila sa v tom okamžiku, ako mu povedali, že mu veru ani sto zlatých nemôžu požiť.

— Teraz je už všetkému koniec, — myslel si, idúc pomaly podbránim. — Môžem dostať aj tisíc písem, neobzriem sa o nič. Nech chodia... Príde zelená koperda zo židovskej — do pece hodím, príde biela zo starej šparkasy — na kúsky podriapem, príde červenkastá z tejto — na fajku si s ňou pripálím...

¹ *grundbuch* (nem.) — pozemková kniha, v ktorej bol zapísaný každý pozemkový majetok a jeho vlastník.

¹ *Žirant* — zmenkový ručiteľ.

¹ *Koperda* — obálka

https://zlatyfond.sme.sk/dielo/70/Jesensky_Malomestske-:rozpravky/1#ixzz5BKX5oQui

Úloha č.7

Z ukážky 2 vyplýva, že Ďuro Košťiaľ je nahnevaný,

- A. lebo mu stále chodia upomienky.
- B. pretože sa mu šmýkala kapsa z ramena.
- C. lebo nedostal pôžičku.
- D. pretože dlho čakal na odpoveď.

Úloha č.8

Literárna ukážka je z diela Janka Jesenského: Malomestské rozprávky. Ktorá z nasledujúcich možností najlepšie vystihuje tento prozaický útvar?

- A. Je to epické dielo stvárňujúce pravdivé životné osudy nejakej významnej osobnosti.
- B. Je to kratší epický prozaický útvar s jednoduchým lineárnym dejom.
- C. Je to epický prozaický útvar spravidla veľkého rozsahu.
- D. Je to stredne dlhý epický prozaický útvar zobrazujúci dej pútavým až dramatickým spôsobom.

Úloha č.9

Označ možnosť, ktorou sa v ukážke začína pásmo postáv.
<p>A. Aké máte numero domu?...</p> <p>B. Teraz je už všetkému koniec...</p> <p>C. Pol dediny aby sa ti podpísalo...</p> <p>D. Ďuro Košťiaľ z Horných Luhov...</p>

Úloha č.10

Určte slohový útvar prvého odseku úryvku:
<p>A. vnútorná charakteristika osoby</p> <p>B. vonkajšia charakteristika osoby</p> <p>C. opis činnosti</p> <p>D. opis prostredia</p>

Úloha č.11

<p>V ktorej z možností je správne určená nasledujúca veta z ukážky ?</p> <p><i>Hodil klobúk na hlavu ledabolo, šuchol z brucha na bok kapsou, ktorá sa mu pri zohýnaní zošmykla.</i></p>
<p>A. Jednoduchá, dvojčlenná veta.</p> <p>B. Jednoduché priraďovacie súvetie.</p> <p>C. Zložené súvetie.</p> <p>D. Podraďovacie súvetie s jednočlennou vetou.</p>

Úloha č.12

<p><i>Aj do remennej stolice by ťa posadili...</i></p> <p>Uvedená veta z ukážky obsahuje</p>
<p>A. predmet v akuzatívne.</p> <p>B. predmet v genitíve.</p> <p>C. slovesno-menný prísudok.</p> <p>D. nezhodný prívlastok.</p>

Ukážka 3

BALADA O POĽNÝCH VTÁKOKH

Autor textu: KAMIL PETERAJ

Autor hudby a interpret: MIRO ŽBIRKA

Ľakajú sa kliecky rúk, pasce krásnych slov
 Ľakajú sa zradnej siete sľubov
 Nad konármi hliadkujú v modrom území
 Kde sa končí revír vrán a supov

Nad tulákmi držia stráž,
 niet tam víťazov
 Tak leť aj keď nevyhráš
 nad zemskou príťažou

Kalendáre návratov každý v krídlach má
 v javoroch si tiché hniezda hnetú
 Polia sú ich záhradou strechou čierna tma
 nad ľudskými vtáčie cesty vedú

Nad tulákmi držia stráž,
 niet tam víťazov
 Tak leť aj keď nevyhráš
 nad zemskou príťažou

S nimi môžeš ísť tam,
 kde hviezdy spať
 Žiadne tiene zrád tam nie sú
 S nimi môžeš ísť

Nežobru že chcú mať viac, ako dáva klas
 Nemučí ich závisť, údel Kainov
 Neženie ich blázon čas, neženie ich čas
 Zem ich ľúbi svojou láskou tajnou

<https://kultura.sme.sk/c/6305851/ako-vznika-hit-zbirkova-balada-o-polnych-vtakoch.html#ixzz5BLIKPLZF>

Úloha č.13

Ktorá z uvedených možností najviac korešponduje s pomenovaním balada:

- A. Nad konármi hliadkujú v modrom území.
- B. Kalendáre návratov každý v krídlach má.
- C. Zem ich ľúbi svojou láskou tajnou.
- D. Nemučí ich závisť, údel Kainov.

Úloha č.14

Ku ktorému druhu lyriky patrí ukážka?
<p>A. K spoločenskej lyrike.</p> <p>B. K reflexívnej lyrike.</p> <p>C. K ľúbostnej lyrike.</p> <p>D. K prírodnej lyrike.</p>

Úloha č.15

Ktorá možnosť obsahuje personifikáciu?
<p>A. Žiadne tieň zrád tam nie sú</p> <p>B. Kalendáre návratov každý v krídlach má</p> <p>C. Polia sú ich záhradou strechou čierna tma</p> <p>D. S nimi môžeš ísť tam, kde hviezdy spať</p>

Úloha č.16

Napište názov rýmu, ktorý použil autor v poslednej strofe básne/piesne.
.....

Úloha č.17

V ktorej z možností sú uvedené len epitetá?
<p>A. pasce krásnych slov; čierna tma; láskou tajnou; tiché hniezda;</p> <p>B. nemučí ich závisť; tieň zrád; zemsťou príťažou; čierna tma;</p> <p>C. vtáčie cesty; zem ich ľúbi; niet tam víťazov; držia stráž;</p> <p>D. tiché hniezda; chcú mať viac, ako dáva klas; krásnych slov;</p>

Úloha č.18

Ktoré tvrdenie o prvej strofe ukážky je pravdivé?
<p>A. Je v nej použitý združený rým.</p> <p>B. Je v nej použitá interpunkcia.</p> <p>C. Obsahuje 10-slabičné a 12-slabičné verše.</p> <p>D. Obsahuje veľa umeleckých a nárečových prvkov.</p>

Ukážka 4

Miroslav Válek: Jesenná láska
(úryvok)

Tak každoročne v jeseni svetlá sa tratia z duše
a človek, koník túlavý, od srdca k srdcu kluše
a pre každé chce zomierať, žiť nechce pre nijaké,
chcel by mať jedno pre seba; je mu jedno aké.
Možno, že iba obrázok a možno tónu iba.

No pred cieľom sa zastaví: Komu zas srdce chýba?
Zo všetkých mojich obrázkov mámový ošial' stúpa;
bola to láska? Sklamanie? Aj láska bola hlúpa,
veď chcela všetko naraz mať a všetko naraz stráca.

Koľko ráz v noci májovej hľadeli do mesiaca,
no máj im málo šťastia dal a krátke bolo leto.
Len jeseň, tá vie o všetkom, a jeseň nepovie to.
Šla zima dolu údolím a niesla odkaz máju:
túžieval, čakal, dočkal sa, odišla, nepozná ju.

<http://areopag.sk/viewtopic.php?t=1313>

Úloha č. 19

V ktorej z uvedených možností je správne určený slovesný vid sloviac: *túžieval, dočkal sa, odišla, nepozná ju*;

- A. nedokonavý, dokonavý, nedokonavý, dokonavý;
- B. dokonavý, nedokonavý, dokonavý, nedokonavý
- C. nedokonavý, dokonavý, dokonavý, dokonavý;
- D. nedokonavý, dokonavý, dokonavý, nedokonavý;

Úloha č. 20

Ktorá možnosť najviac vystihuje hlavnú myšlienku básne?

- A. Všetky májové lásky na jeseň umierajú.
- B. Láska so sebou prináša nielen radosť, ale aj sklamanie.
- C. Láska trvá iba v lete, lebo dni sú dlhšie.
- D. V máji vzniká väčšina letných lások

Úloha č. 21

Vypíšte z uvedenej básne:

jednu zdrobneninu:
jedno prirovnanie:

Úloha č. 22

Vypíšte z textu v poradí prvú básnickú otázku a definujte ju.
Príklad na básnickú otázku z ukážky:
Definícia básnickej otázky:

Úloha č. 23

<i>Najlepšie známky z odpovedí pred tabuľou majú žiaci s najlepším sluchom. Aj z fyzikálnych jednotiek možno dostať päťku.</i> Uvedené výroky zaradíme medzi:
A. anekdoty, B. aforizmy, C. hádanky, D. citáty.

POUŽITÁ LITERATÚRA

geo.de: **Autor: Anna Sandner, Preklad: Ivan Šimo**

https://zlatyfond.sme.sk/dielo/70/Jesensky_Malomestske-: rozpravky/1#ixzz5BKX5oQuj

<https://kultura.sme.sk/c/6305851/ako-vznika-hit-zbirkova-balada-o-polnych-vtakoch.html#ixzz5BLIkPLZF>

<http://www.burjanoskole.sk/?tag=aforizmy>

<http://areopag.sk/viewtopic.php?t=1313>

<http://www.topky.sk/se/1000680/Dobre-spravy>

I.ČASŤ -PÍ SOMNÁ

Transformácia textu

Ukážku č. 1 pretransformuj na správu ako útvar informačného slohového postupu.

Sťahovavé vtáky ■■■ magnetické pole

Podľa nových štúdií hrá pri sťahovaní vtákov dôležitú rolu jedovatá molekula. Kvôli nej je pre tieto vtáky magnetické pole Zeme „viditeľné“.

Už oddávna udivuje ľudstvo orientačný zmysel vtákov. V predošlých rokoch zistili vedci stále viac a viac o tejto schopnosti. Teraz odhalili vedci z univerzity v Illinois nové tajomstvo.

Sťahovavé vtáky sa dokážu na svojich cestách okolo zemegule len preto tak dobre orientovať, pretože sa orientujú podľa smeru línií magnetického poľa Zeme. Pritom využívajú uhly dopadu týchto línií na Zem. Pri rovníku prechádzajú tieto línie rovnobežne s povrchom Zeme, na pólach naopak, kolmo naňho. Vtáky sú schopné tento uhol určiť, a tým pádom zistiť, či letia smerom k rovníku alebo k niektorému z pólův Zeme.

Na orientáciu a videnie sa využíva rovnaká časť mozgu

Už pred dvoma rokmi nemeckí vedci zistili, že vtáky používajú na orientáciu v priestore rovnaké časti mozgu, ktoré sa aktivujú aj pri videní. K tomuto tvrdeniu ich dovedol experiment s 21 penicami slávikovitými (malý vták podobný vrabcovi). Tiež sa zistilo, že magnetické pole vplýva na biochemické procesy vo vtáčích mozgoch. Častice určitej látky (elektróny) vo vtáčom mozgu sa voľne pohybujú a prúdia. Tieto pohybujúce sa elektróny fungujú ako kompas. Ak vták počas letu zmení smer, začne naňho pôsobiť aj iné elektromagnetické pole. „Kompas“ sa týmto prestaví a vták „vidí“, či sa pohybuje viac na sever alebo naopak na juh.

Jedovatý pomocník

Keď sa začalo tvrdiť, že jednou z látok vo vtáčom mozgu môže byť aj jedovatý superoxid, bolo tomu ťažké uveriť. Dovtedy bola táto látka známa len ako telu škodlivá látka. Iba prednedávnom sa zistilo, že táto látka sa zúčastňuje na prechode signálov medzi mozgovými bunkami. Na druhej strane, v niektorých prípadoch môže superoxid spôsobovať starnutie a poškodzovanie buniek. Preto existuje v tele veľa mechanizmov, ktoré túto látku odbúravajú. Avšak zostatkové množstvo tejto látky je u vtákov nevyhnutné na „nastavenie geomagnetického kompasu“. Aj keď sa v ňom nachádza len v minimálnom množstve.

Autor: Anna Sandner

Preklad: Ivan Šimo

Katégória C
II. ČASŤ - ÚSTNA

Svet bude fungovať tak ako má iba vtedy, keď sa o to pričinia ľudia. Práve my všetci si musíme navzájom pomáhať a robiť svet lepším. Častokrát nezištne, iba pre dobrý pocit, ktorý je častokrát viac ako peňažné ohodnotenie. Kaderník sa rozhodol precestovať svet. Nezáležalo mu na tom, aby si urobil dokonalé fotografie s ktorými sa bude môcť pochváliť a ani sa nepokúšal opáliť svoju pokožku do zlatistej farby. Cestoval, spoznával a rozdával dobro. Ľuďom bez domova ponúkol svoje kadernícke služby – zadarmo. Upravil im vlasy či bradu a porozprával sa s nimi o tom, čo sa stalo, keď skončili na ulici. Ich príbeh následne zdieľal na internete a spustil projekt DoSomethingforNothing. Obdivuhodné, že? A čo si ty urobil dnes pre dobro tohto sveta?

Zdroj: <http://www.topky.sk/se/1000680/Dobre-spravy>

Inšpiruj sa dobrou správou a v krátkom rozprávaní prezentuj svoju predstavu o tom, čo by si urobil/urobila pre dobro tohto sveta.

Autor: Mgr. Daniela Petříková

Recenzovala: PeaDr. Ivana Kullová Matisková

Redakčná úprava: Mgr. Alžbeta Palacková

Vydal: IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže, Bratislava 2018